

OPROEP VOOR MASSALE ONGEHOORZAAMHEID

*Alles wat mensen
de aarde aandoen,
doen-ze zichzelf aan!*

Beth Wheter

Beth Wheter

Oproep
voor massale
ongehoorzaamheid

Alles wat mensen de aarde aandoen, doen ze zichzelf aan

Uitgeverij Die Esbron (de uitgeverij met lef)

Dit voorproefje van ***Oproep voor massale ongehoorzaamheid*** is een fragment uit de pdf-versie met fraaie, lichtgetinte bladzijdeachtergrond die bij de omslag past. De 'kneedbare' epub-versie van dit boek heeft een witte achtergrond.

ISBN pdf: 978-90-79617-25-8

ISBN epub: 978-90-79617-35-7

© 2013 Uitgeverij Die Esbron, B. Wheter en W.H. Esser.

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Omslagontwerp βWheter en Benick Broess.

NUR 323

De aarde is niet van de mensen.
Maar de mensen zijn van de aarde.
Niet de mens heeft het leven gegeven.
De mens is slechts een draadje in dat weefsel.
Alles wat mensen het weefsel aandoen, doen ze zichzelf aan.

CHIEF SEATTLE
opperhoofd van de Duwamish indianen
(enkele kenmerkende zinsneden uit zijn historische speech in 1854)

***Er zijn zoveel claims op de werkelijkheid, dat
aan de juistheid van alle getwijfeld moet worden.***

HOOFDSTUK 1

gehoorzaamheid

De wereld gaat aan ten onder.

Het invullen van bovenstaande doemdagvoorspelling met een alles bedreigende ramp wordt veel gedaan. Wereldwijd, en al eeuwenlang. Gedurende de gehele beschreven geschiedenis zijn mensen daarmee dagelijks bezig geweest. Vroeger werden meestal goddelijk geleide straffen ingevuld; wegens vermeende goddeloosheid. Hoewel dit type catastrofes ook nu nog dikwijls op de stippellijn worden gezet, zijn de laatste decennia vooral rampen die het gevolg zijn van collectief menselijk handelen populair. Zoals: *het inzetten van massavernietigingswapens in oorlogen en ecologische calamiteiten*. Echter, tot de gevreesde doemdag hebben ze nog niet geleid. Waarom niet? Zijn die rampen niet erg genoeg, of heeft die ene fatale nog geen kans gehad? Misschien is het geen kwestie van of/of, maar van en/en. Zo'n samengestelde eindramp moet dan nog komen. Beelden van oorlogen, hongersnoden en milieucalamiteiten die via de media dagelijks onze huiskamers binnenspoelen, zijn dan slechts voorbodes van die ene echte doemdag.

Bij die voorspelling kunnen behalve vragen over de aard van de eindramp ook vragen gesteld worden over welke wereld ten onder gaat. Is dat de gehele wereld: *de aarde dus?* Of slechts het deel dat al het leven bevat: *de biosfeer?* Het kan ook het deel zijn dat enkel onze soort bevat: *de mensheid*. Conclusie: wanneer mensen met die voorspelling bezig zijn, is het niet altijd duidelijk wat ze precies met de term

wereld bedoelen. Toch is duidelijkheid hierover van belang, zoals in hoofdstuk 8 zal blijken.

Maar los van welke wereld precies wordt bedoeld, en welke ramp voor iemand de meest bedreigende is, speelt nog een aanvullende reeks vragen een rol... Wat houdt de rampspoed in stand, die ons na het voorspelde einde gaat leiden? Gebeurt alles om ons heen en wat wij doen *deterministisch*^{*}, los dus van onze persoonlijke *vrije wil*^{*}? Of kunnen we met een eigen, vrije wil wel invloed op gebeurtenissen uitoefenen? Zo ja, dan moet iedereen een bijdrage kunnen leveren om het aantal door mensen beïnvloede catastrofes te verminderen. En in samenwerkingsverbanden moeten we daar zelfs een eind aan kunnen maken.

Maar is dat al niet sinds mensenheugenis geprobeerd? Tot op heden hebben geen van die pogingen enig resultaat gehad. In tegendeel, het ziet er zelfs naar uit dat het aantal door menselijk handelen veroorzaakte catastrofes steeds groter wordt. De persoonlijke wil en inzet van velen lijkt geen eind aan die rampspoed te kunnen maken. Wordt alles wat er om ons heen gebeurt en wat we doen dan toch deterministisch bepaald? Of iets anders gesteld: zijn we in collectief verband willoos? Willoos dus, door de optelsom van het persoonlijke handelen van elk van ons?

Ik denk van niet, en heb me daarom de volgende vraag gesteld:

“Wanneer niet collectieve willoosheid ons gezamenlijk handelen catastrofaal beïnvloedt, wat dan wel?”

Op deze vraag heb ik als antwoord gevonden:

“Iets dat je collectieve pseudowilloosheid kan noemen!”

In dit hoofdstuk zal ik aantonen dat *pseudowilloosheid* het bijproduct is van het streven van de mens om tot een beschrijving van de absolute werkelijkheid te komen, én deze

aan anderen opdringen. Talloze pogingen hebben mensen gedaan om achter dé werkelijkheid te komen van alles wat ze om hen heen kunnen waarnemen. Enkele pogingen die in de loop van de geschiedenis veel invloed hebben gehad op ons gezamenlijk handelen, zal ik hieronder heel kort belichten. In volgende hoofdstukken doe ik dat uitvoeriger.

Heel lang dacht men dat alles wat er in de wereld en erom heen gebeurde, samenhang met de activiteiten van de een of andere god. Hierdoor werd elk rampzalig incident als een goddelijke straf uitgelegd. Die ene fatale naar de totale ondergang van de wereld achtte men onvermijdelijk. Zover kwam het echter nooit, al leek het voor veel mensen meer dan eens wel erg dichtbij. Meestal door natuurrampen. Soms voorspelden religieuze autoriteiten die, met als uitleg dat het een goddelijke boodschap was aan hen. Zoiets zien aankomen, is niet echt moeilijk. Omvangrijke natuurrampen komen nu eenmaal met zekere regelmaat voor. Als zo'n voorspelling niet uitkwam, zweeg men erover; of er werd een 'goddelijke' smoes verzonnen. Andere catastrofes, als oorlogen, vaak godsdienstconflicten, waren makkelijker te voorzien. Zo'n profetie kon je immers een handje helpen door ze simpelweg te beginnen, of uit te lokken.

Het fenomeen oorlog, als middel om je doel te bereiken, is vrijwel zeker van religieuze origine. Ergens na een overwegend geweldloze periode van aanbidding van vrouwelijke goden is dat begonnen. Na die episode volgden gewelddadige tijdperken met gemengde en later alleenstaande mannelijke goden. De tijdloze bewering dat een god de mens naar zijn evenbeeld schiep, is een leugen. Het was de mensheid, of beter het ten tijde dominante deel ervan, die met de eigen lichamelijke kenmerken als leidraad een opportunistisch godsbeeld bedacht. De introductie van geweld in de menselijk samenleving is daarmee goed te verklaren. Immers, de aanbidde van elke godheid waren er *heilig* van overtuigd dat ze andersdenkende gelovigen dwangmatig het waarheidsgehalte van hun opperwezen mochten opdringen. Buitenge-

woon bloedig en vernietigend ging dat vaak, omdat je tegen goddelozen genadeloos tekeer mocht gaan. Door religieuze leiders - *geloofshandelaren* noem ik hen liever - werd en word je er dikwijls zelfs toe verplicht. Goddeloosheid wordt door geloofshandelaren en hun godverslaafde clientèle als 'niet de ware god aanbidden' uitgelegd.

Echter, aan het rampenpad van religieuze dogma's lijkt langzamerhand een eind te komen. Aan de macht van de gevestigde, monotheïstische religies rondom manlijke goden is in de voorbije twee eeuwen flink geknaagd, en hiermee ook aan hun vernietigingscapaciteit. Nog komende fanatieke acties van fundamentalisten zullen daaraan niets of weinig veranderen. Het zijn de laatste stuiptrekkingen van de faliekant foute gedachte, dat de ene godheid beter is dan de andere, *én* dit als feit je medemens opdringen.

Maar met het wegsijpelen van religieuze werkelijkheden welden andere waarheden op. Met een voorzichtig begin in de negentiende eeuw en overheersend vervolg in de twintigste, probeerde men met wetenschappelijke werkelijkheden het dagelijkse levensritme te dicteren. Dit ging onder de noemer: *rationaliteit**. Doorgaans met meer woorden verdoezeld, komt dat kortweg neer op beweringen als:

De mensheid kan enkel evolueren bij onbelemmerde voortgang van de technologie.

en:

Mensheid en natuur gedijen slechts bij een ongeremde groei van de economie.

Het aanvaarde waarheidsgehalte van die beweringen is dermate verstard, dat ze met religieuze dogma's vergeleken kunnen worden. Ook bij deze uitspraken geldt: *wie niet horen wil, moet voelen*; ofwel: *wie zich niet schikt naar de regels van de rationele maatschappij vliegt eruit*. In het tijdperk van de religieuze dogma's gebeurde dat vaak met gewelddadige eliminatie. Anno nu gaat dat in een door de ratio

beheerste maatschappij subtieler. Door bijvoorbeeld andersdenkenden belachelijk te maken. Dikwijls ook, bemoeilijkt men hun leven door hen op onbeduidende posities in het economische circuit te plaatsen. Of er helemaal buiten. De machtigste en lucratieve plekken daarin zijn bestemd voor de vroomste gelovigen in de rationele werkelijkheid.

Desondanks groeit het aantal andersdenkenden. Omdat organisaties waarin ze samenwerken zich internationaal ontwikkelen, als onder andere Greenpeace, World Life Fund, Amnesty International en Child Watch, worden hun bezwaren tegen de rationele maatschappij en oproepen voor drastische veranderingen alsmäär beter gehoord. Die kun je als volgt samenvatten:

Wij maken teveel schadelijke producten. De ongewenst snel gaande technologische ontwikkelingen moeten aan banden worden gelegd en economie ingekrompen. We moeten meer tijd en energie gaan investeren in natuurherstel, en waarden als liefde en geluk voor elk individu.

Iedereen die kritisch is ingesteld, zal daarmee instemmen. Maar ook onder minder fanatieke gelovigen van de rationele werkelijkheid gaan ogen steeds verder open voor een andere manier van denken en doen. Echter, komt die omslag te laat? Is de ondergang al in aantocht, en onvermijdelijk? Notoire doemdenkers zullen 'ja' op beide vragen antwoorden. Hun argument ervoor is, dat rationele en religieuze doemdoeners de macht hebben, en overtuigd van hun gelijk vandalistisch hun gangetje blijven gaan, omdat zij niet kunnen luisteren en alles beter menen te weten.

En helaas ja, wat hun argument betreft hebben ze gelijk. Niettemin zijn er optimisten, zoals ik, die denken dat er nog wel wat gedaan kan worden om aan ons collectief destructieve handelen een eind te maken. Rest dus de vraag:

“Wat kunnen we doen?”

Om hierop antwoord te kunnen geven, ga ik terug naar bladzijde 16 in dit hoofdstuk, waar ik in cursief een vraag aan mezelf stelde. In mijn meteen erop volgende antwoord, eveneens in cursief, is het kernwoord onderstreept: pseudowilloosheid. We laten namelijk teveel om ons heen gebeuren wat we eigenlijk niet willen. En dat maakt ons *pseudowilloos*: een staat van schijnbaar zonder eigen wil.

Pseudowilloosheid is een synoniem voor *gehoorzaamheid*. Hiermee ben ik terug bij de titel van dit hoofdstuk, en invullen van de doemdagvoorspelling met de mijns inziens alles bedreigende ramp. Door dat ene woordje simpelweg naar de stippellijn te laten zakken, wordt die voorspelling:

De wereld gaat aan gehoorzaamheid ten onder.

Veel mensen, waarschijnlijk de meeste, zal dat niet aanspreken. Zij zullen zeggen dat gehoorzaamheid niet thuishoort in het rijtje erkende, door mensen veroorzaakte rampen. Ik zal dus mijn best moeten doen om hierna aan te tonen dat die wel degelijk daarin hoort te staan. Echter, ik zal meer duidelijk moeten maken. Omdat ik gehoorzaamheid heb ingevuld, geef ik aan dat die catastrofe voor mij de meest bedreigende is. En hierdoor feitelijk de trekker van alle andere door mensen veroorzaakte rampen.

Ervan uitgaand dat het me lukt dat te bewijzen, en we niet willen dat mijn voorspelling uitkomt, dan zullen we *met z'n allen flink ongehoorzaam moeten worden*. Hiermee heb ik antwoord gegeven op de onderaan pagina 19 in cursief liggende vraag. Voor de duidelijkheid zet ik ook het antwoord in een afzonderlijke regel neer:

“We moeten massaal flink ongehoorzaam worden.”

Ongehoorzaam zijn aan gevestigde machten is niet nieuw. De hedendaagse, democratisch politieke systemen in de wereld waren nimmer gekomen als er in het verleden geen ongehoorzame mensen waren opgestaan. Zonder het massaal in

stelling brengen van dat middel zou alle macht en hiermee het levenslot van ons allemaal nu nog in handen zijn van een beperkt aantal kerkelijke leiders en een in omvang eveneens kleine feodale klik. Conclusie:

Ongehoorzaamheid is goed!

Omdat alles wat goed is, gekoesterd moet worden, kunnen we beginnen met onze kinderen niet meer binnen kaders van gehoorzaamheid opvoeden. Wel moeten ze wel leren luisteren en afspraken nakomen. Maar dat is wezenlijk anders dan pseudowilloos zijn. Gehoorzaam zijn aan anderen, is feitelijk het tijdelijk uitlenen of compleet afstaan van een stukje persoonlijke macht. Omdat de geschiedenis leert dat concentratie van macht altijd tot misbruik leidt, dienen we dat eigen stukje macht stevig vast te houden.

Van gehoorzaamheid moeten we dus zien af te komen. Als elk voornemen is dat makkelijker gezegd dan gedaan. Bovendien moet ik nog aantonen, dat het echt nodig is. Wat anders gesteld: *ik zal moeten bewijzen dat gehoorzaamheid in het rijtje erkende, door mensen aangerichte rampen thuis hoort, én de meest bedreigende is.*

Misschien loop ik nu wat te hard van stapel en lijken mijn doelstellingen te boud. Tijd dus om daaraan de nodige uitleg te geven. Ik ga dat doen met een soort speurtocht. *Waarnaar* en *waarom* komt in het volgende hoofdstuk aan bod.

De tocht zal ons dwars door de menselijke samenleving, de biosfeer, de aarde, en de kosmos voeren in de vorm van een populairwetenschappelijke reis. Hierbij doe ik een beroep op het vermogen tot visualiseren bij de lezer. In dit boek verwoord ik de onderstreepte reisgebieden meestal als onstoffelijke *relatieweefsels**, omdat ik *verschijnselen** die we met onze zintuigen en instrumenten kunnen waarnemen op een totaal andere manier wil gaan bekijken.

Alle verschijnselen die we ons bewust zijn, van het kleinste op *subatomair** niveau tot het grootste op kosmisch ni-

veau, kunnen in termen van *relaties** beschreven worden. Deze relaties kan je visualiseren als *onstoffelijke, elastische draadjes*. *Onstoffelijk*, omdat ze geen waarneembare fenomenen zijn, maar iedereen ze wel ervaart. En *elastisch*, omdat ze zowel hecht als afstandelijk kunnen zijn, en hiertussen heen en weer bewegen. Alle relatiedraden zijn met elkaar verbonden en vormen zo een weefsel. Hoewel aldus gevisualiseerd alle relaties samen één geheel vormen, zal ik ze vaak als vier weefselgebieden onderscheiden. Dat hoeft geen problemen op te leveren, want iedereen kent dat onderscheid al. Alleen gebruikt men daarvoor de in de vorige en volgende alinea onderlijnde woorden.

Maar dat kan dus in weefselsynoniemen. De menselijke samenleving heb ik als synoniem *homoweefsel** gegeven, de biosfeer *bioweefsel**, de aarde *ecoweefsel** en de kosmos *kosmoweefsel**. Als netwerk van menselijke relaties is het homoweefsel het makkelijkst als weefsel te visualiseren. Vooral met de relatieband die je hebt met dierbare personen, als familieleden en goede vrienden.

Zo'n band is veel sterker dan de binding die je hebt met ieder ander mens, en kan voorgesteld worden als een stevig koord dat uit veel relatiedraden bestaat. Breekt dat, bijvoorbeeld door de dood van een dierbaar persoon, dan ervaar je dat als echte pijn. Dit kan niet anders betekenen dan dat zo'n band echt bestaat, ook al gaat in stoffelijke zin in je lijf niets kapot, of ontbreekt er plotseling iets. Je kan dat voorbeeld uitbreiden naar het bioweefsel en ecoweefsel. Het doodgaan van een dier of verloren raken van een voorwerp met emotionele waarde kan eveneens behoorlijk veel pijn doen. In de volgende hoofdstukken zal ik uiteenzetten hoe de vier relatieweefsels onverbrekkelijk met elkaar zijn verbonden, en hierdoor onderling beïnvloeden.

Het relatieweefsel dat voor ons waarneembaar alle andere weefsels en zichzelf omvat, is het kosmoweefsel. Maar misschien is dat weer onderdeel van een omvangrijker weefsel dat we ons niet bewust zijn, omdat we het niet kunnen waarnemen. Hierdoor bestaat dat voor de meeste mensen niet.

Wie zoiets als een mogelijkheid voor de werkelijkheid in beschouwing neemt, heet al gauw een fantast in de kleinerend betekenis van dat woord. Een blijk van minachting die ik denk te kunnen pareren door in de komende hoofdstukken de vervolgbewering in mijn inleiding te onderbouwen:

Tussen fantasie en werkelijkheid ligt geen scherpe grens, maar hoogstens een vaag grensgebied.

Lijkt ook die doelstelling je te boud?... Dan wordt het hoog tijd om met de speurtocht te beginnen!...

Voor we de reis beginnen, nog aandacht voor het volgende.

Dit boek is inhoudelijk levensbeschouwelijk van aard. Toch heb ik geprobeerd er geen filosofisch werk van te maken. Niet, omdat ik iets tegen de filosofie heb. Met hun levensbeschouwingen, zich plaatsend tussen wetenschap en religie, hebben filosofen best wel zinvolle uitspraken gedaan. Maar ook zinloze. Natuurlijk hoeft niemand deze bevinding klakkeloos van mij over te nemen. Integendeel, ik zou iedereen zelfs aan willen sporen daarover een geheel eigen oordeel te vormen. Door bijvoorbeeld het boek van Bertrand Russell te lezen (zie literatuurlijst).

Dat ik elke flirt met de filosofie tracht te vermijden, heeft niet als oorzaak dat er nogal wat onzinnigheid uit is voortgekomen. Ook niet, dat er filosofische uitspraken zijn gedaan die (meest onbedoeld) rampzalig menselijk handelen tot gevolg hebben gehad. Mijn bezwaar van de filosofie is, dat die (evenals alle andere wetenschappen) geheel onnodig op een voetstuk staat.

Het citeren van filosofische uitspraken, in welke samenhang dan ook, beschouw ik als salonwijsheden. Deze wijze van filosofie bedrijven, valt onder de onhebbelijke gewoonte van veel mensen om met hun kennis te leuren. Zoals ook vaak wordt gedaan met veel weten over allerlei vormen van

kunst en nog andere opportunistisch verheven wetenswaardigheden. Hoewel ik hieraan dus liever niet meedoe, wil ik toch een uitspraak aanhalen van Hume (1711-1776). Hierin beschouwt hij de zin van het bedrijven van filosofie:

Er bestaat geen reden om aan filosofie te doen, behalve dat dit voor bepaalde typen een plezierig tijdverdrijf is. Bij alles wat ons in het leven overkomt, moeten we ons scepticisme bewaren. Wanneer we geloven dat het vuur verwarmt, of het water verfrist, is dat alleen omdat het ons teveel moeite kost om iets anders te denken. Nee, als we filosoferen, mag het alleen op een sceptische grondslag zijn, en tengevolge van een behoefte om ons op die wijze bezig te houden. Ik voel dat ik armer zou zijn aan geluk als ik het niet zou doen, en dat is de wortel van mijn filosofie.

Met de strekking van Hume's redenering ben ik het helemaal eens. Het is inderdaad leuk om alles wat we kunnen waarnemen en ervaren eens op een totaal andere manier te bekijken. Eigenlijk zou iedereen dat eens moeten proberen. Ik ga dat doen door alle verschijnselen als relatieweefsels te beschrijven. Alleen heb ik de drijfveer die Hume daarover deed schrijven: 'scepticisme', ofwel *twijfelzucht*, door het minder heftige woord *twijfel* vervangen.

Op de rol van twijfel bij alles wat we waarnemen en ervaren, kom ik in de tweede helft van het volgende hoofdstuk terug. Nadat ik uiteen heb gezet waarnaar de speurtocht gaat, en waarom we die maken. Mijn opzet van de tocht, is proberen in beeld te brengen hoe nu van alles in de wereld in elkaar steekt, hoe dat had kunnen (en wat mij betreft moeten) zijn; zonder te claimen dat ik het echt weet. Bedenk bij elke discussie over de werkelijkheid, en dus ook bij wat ik erover schrijf, dat de meest juiste werkelijkheid altijd het eigen beeld ervan is.

Misschien zijn ook mijn levensbeschouwingen, evenals bij Hume, niet meer dan een aangenaam tijdverdrijf. Toch hoop ik, anders dan Hume, dat ik er meer mee bereik. Al zijn het

slechts opmerkingen, als: *'ach, best wel aardig die kijk van jou op de wereld, maar die kan heel anders'*. Hoe anders, laat ik aan de lezer over. Elke poging om de verschijnselen en gebeurtenissen om ons heen op een eigen manier te beschrijven is goed en welkom, zolang niemand probeert die aan een ander op te dringen. Iedereen zal dan ervaren, dat als je probeert naar alles om je heen anders te kijken, je van alles ook anders ziet. Op zo'n manier plezierig bezig zijn, kan je leven verrijken. Evenals Hume en mij, zal zo bezig zijn je *zeker* gelukkiger maken. Elke vorm van plezier levert immers een *zekere* bijdrage aan je levensgeluk. Hiervan zoveel mogelijk bijeengaren, is het hoogst bereikbare doel van ieder mens. Het mooie van dit streven is, dat het nimmer ten koste van anderen hoeft te gaan.

*

Met verwijzing naar de *in cursief staande alinea's* van mijn inleiding, kan de lezer die nu al, of gaandeweg de populair-wetenschappelijke reis deze leesroute niet meer boeit, een sprong maken naar hoofdstuk 7. Hierin wordt ons hoofddoel, *oproep voor massale ongehoorzaamheid*, gedetailleerd uit de doeken gedaan. In het oorspronkelijk niet voorziene hoofdstuk 8 uit ik twijfels over de haalbaarheid van het genereren van de gewenste hoeveelheid ongehoorzaamheid. En in de erna volgende, metaforische parabel *'Het Postulaat'*, wordt een beeld geschetst van, wat er kan gebeuren als we collectief zo rampzalig gehoorzaam blijven als tot op heden!

(De parabel 'Het Postulaat' kan gedownload worden van de website www.dieesbron.nl)

Onze titels met tussen haakjes jaartallen waarin de papieren en elektronische versies (p-boeken/e-boeken) uitkwamen.

Het meer van herinneringen (2008/2013)

Wensdroom (2008/2013)

De belofte aan mijn kleine (2009/2013)

Terugblikken in de toekomst (2009/2013)

Oproep voor massale ongehoorzaamheid (2010/2013)

Familierimpeling (2010/2013)

Orchideevlinders (2011/2013)

Een zwerk vol aardse en onaardse verhalen (2011/2013)

Beslisbomen met lef (2013/2013)

Alle negen boeken zijn volkomen op zichzelf staande werken, maar ze zijn met elkaar verbonden door gedurfd andere visies op wezenlijke aspecten in het leven van alledag.

De pdf-e-boeken van alle titels hebben een fraaie, lichtgetinte bladzijdeachtergrond die bij de omslag past. De '*kneedbare*' epub-e-boeken hebben een witte achtergrond.